

ANI VÁLKA NEDOKÁŽE VZÍT LÁSKU A NADĚJI

Jillian
Cantorová

V JINÉ DOBĚ

V jiné době

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

Jillian Cantorová

V jiné době – e-kniha

Copyright © Fortuna Libri, 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

V JINÉ
DOBĚ

*Jillian
Cantorová*

V JINÉ DOBĚ

ANI VÁLKA NEDOKÁŽE
VZÍT LÁSKU A NADĚJI

 Fortuna
Libri

Original title: Jullian Cantor: In Another Time
Copyright © 2019 by Jullian Cantor

Cover design © Pavlína Černá
Cover photo © Ildiko Neer/Arcangl, Mikhail Nilau/Shutterstock

Czech edition © Fortuna Libri Publishing, Praha 2020
Translation © Kateřina Sigmundová, 2019

Vydalo nakladatelství Fortuna Libri Publishing, 2020

www.fortunalibri.cz

Odpovědná redaktorka Lucie Rohanová

První vydání

Tato kniha je fikce. Jména, postavy, zaměstnání, organizace, místa a události, které výslovně nespádají do veřejné domény, jsou buď výsledkem autorčiny fantazie, nebo byly použity fiktivně. Jakákoliv podoba s žijícími či mrtvými osobami, událostmi či místy je proto čistě náhodná.

Všechna práva vyhrazena

Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována, ukládána v jakémkoliv vyhledávacím systému nebo přenášena v jakékoli formě ani elektronickými, mechanickými, kopírovacími, nahrávacími, ani jinými prostředky bez předchozího souhlasu vydavatelů.

ISBN 978-80-754-6268-8 tištěná kniha
ISBN 978-80-754-6296-1 ePub
ISBN 978-80-754-6297-8 MOBI
ISBN 978-80-754-6298-5 pdf

Pro Gregga, který je příčinou toho, že píšeme milostné příběhy

Čas vymknut z dráhy. – Prokletý to podíl,
že k jeho nápravě jsem kdy se zrodil!
William Shakespeare: *Hamlet*, jednání I., scéna V.¹

Úvod

HANNA, 1958

Neřekla jsem Stuartovi celou pravdu o tom, odkud pocházím. Z jednoho důvodu: nerozuměl by tomu. Jak by mohl? Vždyť tomu nerozumím ani já. A i kdybych mu ji řekla, nevěřil by mi. Zamračil by se, v modrých očích by se mu objevil něžný výraz, v jejich koutcích vějířky vrásek podtrhujících jeho věk a laskavost. *Och, můj drahoušku*, řekl by, jako sestra Luisa kdysi, když jsem doklopýtala do posledního stojícího kostela v Gutenstatu, polomrtvá zimou, žízní a hlady.

Dodnes jsou dny, kdy si říkám, jestli jsem si to celé nevymyslela. Jestli se mi o Maxovi jen nezdálo, jestli nebyl pouhým výplodem mé představivosti. Nereálný, jako všechno ostatní.

Pokud jste zažila trauma, upozornila mne sestra Luisa poté, co jsem se v Berlíně poprvé dostala k lékaři, *vaše mysl používá různé triky, aby vás ochránila.*

Zvláštní, ale skoro jsem té sestře věřila. Jak by ne? Jeptiška v hábitu, s vrásčitým obličejem bledým jako sníh, světle šedýma očima a něžným úsměvem by přeci nelhala. Pak ukázala na housle, které jsem držela v rukou. *Zabrajete mi na ně, mé dítě?*

Dotkla se stradivárek. Měla jsem je od svých šestnáctých narozenin. Dostala jsem je od zaydeho Moritze těsně předtím, než zemřel. Extravagantní dar. Měla jsem je, když jsem procházela

polem. Kdysi jsem na ně hrála Maxovi v knihkupectví. A někdy mi mé housle připadají jako jediná skutečná věc na světě.

Poprvé jsem na housle hrála v šesti letech. Odjakživa byly mou nedílnou součástí, další končetina, která je nutná a zdravá pro každodenní život. Housle spojují mou minulost s přítomností, sny se skutečností. Prsty se čile pohybují po strunách, mysl zapomíná na vše, co jsem ztratila, co jsem si představovala. Jedině hudba je můj stálý společník. Nic než hudba. Ani Stuart. Ani Max. Ani přítomnost. Ani minulost.

„Hanno,“ přeruší mne Stuart. Napsala jsem si datum 6. listopadu 1958 tužkou na noty, abych věděla, že je to skutečnost, abych nezapomněla. Dělán to tak každý den od doby, co jsem žila s Julií v Londýně. Někdy zapomínám, jak jsem stará, ale moje prsty nezapomínají a nepohybují se už tak hbitě jako dřív. Klouby mi občas otečou, takže si na ně musím dávat pytlíky s ledem, když po cvičení přijdu domů. Schovávám je před Stuartem jako spoustu dalších věcí.

Dnes, jako každý den po zkoušce, pokračuju ve cvičení v sousední budově konzervatoře. Orchester se na jaře opět vydá na turné. Tentokrát pojedeme do Evropy a budeme hrát Bacha, Vivaldiho a Holsta. V Londýně, Paříži, v *Berlíně*. Jako první houslistka musím zahrát všechno správně, dokonale. Zním všechno, ale to nestačí. Musím hudbou doslova dýchat. Musí se mi vpít do kůže, do paměti, abych ji už nikdy nemohla zapomenout, jako sladký parfém, který se nevytrácí a zachvacuje smysly.

Když vejde Stuart, opřu housle o kolena a usměju se na něj. Drahý, laskavý Stuart mne před pěti lety přivedl k orchestru. Je o deset let starší a ze srdce rád by si mne vzal. To mi řekl při nejdenné příležitosti. Ale já se vždy zasměju a předstírám, že si myslím, že žertuje, přestože oba dva víme, že to žádný žert není. *Jsi*

stará duše, řekl mi jednou, jako by se snažil vysvětlit věkový rozdíl mezi námi. A tehdy jsem si pomyslela: *třeba mě Stuart opravdu zná?*

„Hanno,“ řekne teď. „Někdo tě hledá, říká, že je tvůj přítel.“

Můj život v New York City je bublina. Zkouška a cvičení. Žiji sama v jednopokojovém bytě v Greenwich Village, a i když mám kamarádské vztahy skoro se všemi z orchestru, nikoho bych neoznačila za přítele. Pouze Stuarda. A to jen proto, že si myslí, že mě miluje, že mi rozumí. „To musí být nějaký omyl,“ odpovím a zvedám housle k bradě.

„Není to omyl,“ pronese Stuart. „Ptal se po Hanně. Po dívce, která hraje na housle jako oheň.“ Stuart se zasměje. Kolem očí se mu udělají vrásky. Výstižný popis ho pobavil a zároveň udivil.

Jednou před mnoha lety, když jsem tvrdila, že se budu muset všeho vzdát, že jsem všechno zkazila, mi Max řekl, že budu mít jiné posluchače. Jiné orchestry. *A nemůžeš to vzdát*, řekl mi. *Hraješ na housle jako oheň, Hanno. Nemůžeš se svého ohně vzdát.*

MAX, 1931

Max Hannu uslyšel dříve, než ji uviděl. Lépe řečeno slyšel její housle, jejichž zvuk roztínal vzduch prázdného sálu konzervatoře: ostře, jasně a vášnivě. Šokovalo ho to. Nikdy předtím housle neslyšel, snad jednou z nějaké matčiny gramodesky, když byl ještě kluk. Zvuk naživo, v prázdné, velké místnosti byl překrásný, intenzivní. Na chvíli strnul na místě.

Dveře posluchárny otevřel čirou náhodou. Hledal hodinu ekonomie pana Detweilera, která se konala v jiné posluchárně v rozlehlé budově lycea v Gutenstatu, kde kromě střední školy sídlila i konzervatoř a konaly se veřejné kurzy. Max si špatně přečetl rozvrh a skončil na opačné straně budovy, než chtěl. Zde Hanna nacvičovala hru na pódiu.

Blížil se směrem k ní, směrem k té hudbě. Byla drobná a měla zavřené oči. Tělo se jí pohybovalo v rytmu not, které hrála, jakoby silou neuvěřitelného poryvu větru, který se do ní opíral, ale nikdy ji nepoložil k zemi. Ne. Měla vládu nad hudbou, nad hudebním nástrojem. To mu bylo naprosto jasné. A to nevěděl o hudbě nebo o houslích vůbec nic. Tato žena hudbu ovládala, a ne naopak.

Skončila rozmáchlým tahem smyčce a pak otevřela oči. Uviděla ho. Stál ani ne dva metry od pódia, protože jak poslouchal,

neustále se přibližoval. Dala si ruku před pusou. Pohoršeně? Poplašeně? Rozhněvaně?

„Já... já... omlouvám se,“ vykoktal. „Spletl jsem si posluchárnu.“ Najednou si přišel hloupě, že vtrhl do jejího prostoru. Nebyl to žádný koncert. Hudba byla osobní věc. Cítil se jako vetřelec. Otočil se na podpatku a vyběhl ven.

Teprve když přešel přes trávník a vešel do druhé budovy, došlo mu, že se měl představit a jí se zeptat na jméno. Nemohl totiž z hlavy dostat zvuk těch houslí, jejích houslí.

Maxův otec vlastnil malé knihkupectví v centru Gutenstatu. Při hovoru s jedním stálým zákazníkem se mu bez sebemenšího varování zastavilo srdce a Max po něm obchod převzal. Matka zemřela, když bylo Maxovi pouhých deset let. Po smrti otce neměl už vůbec nikoho. A neměl jinou volbu, než se starat o obchod. A i kdyby volbu měl, zvolil by si to, co mu bylo předáno: otcův obchod miloval – miloval vůni knih, inkoustu, papíru a lepidla, miloval stále zákazníky, kteří si přicházeli pro příběhy a doporučení. V takovém životě pociťoval útěchu. Gutenstat ležel necelou hodinu jízdy vlakem na západ od Berlína. Vyrostl tu a město důvěrně znal.

V knihkupectví však už nebylo tak rušno jako dřív, a to byl důvod, proč se přihlásil na hodiny ekonomie k panu Detweilemrovi – přicházelo mu totiž na mysl, že možná nedokáže knihkupectví udržet navždy, že se bude muset naučit něco jiného. Kurz ekonomie se mu zdál jako dobrý začátek. Aspoň by mu mohl pomoci udržet obchod nad vodou.

Uprostřed přednášky pana Detweilera vklouzl do posluchárny a snažil se neupoutat na sebe pozornost. Většina míst byla obsazena, Detweiler, starší plešatící muž s nadváhou a v brýlích, živě

mluvil a psal na tabuli rovnici. Všichni kolem Maxe soustředěně naslouchali a dělali si poznámky. Max se pokoušel chytit nit. Ve škole byl naposled před pěti lety a upřímně řečeno mu vzdycyky byla bližší literatura než matematika a přírodní vědy. V duchu si vybavil ženu hrající na housle v budově na druhé straně trávníku. Pokud se vrátí, zastihne ji ještě? Chtěl se jí zeptat, jak se jmenuje, jestli má ráda knihy nebo kávu... Ano, pozval by ji na kávu.

Vyklouzl ze sálu, přeběhl přes trávník a zamířil do místnosti, kde hrála. Nikdo už tu však nebyl. Promarnil svou šanci.

Max bydlel v miniaturním třípokojevém bytě nad knihkupectvím v Hauptstraße, deset minut vlakem od lycea. V bytě zůstalo hodně věcí po otci a nějaké po matce, i když zemřela už před deseti lety. Maxův život se začal velmi podobat životu jeho rodičů, až na pocit tupé osamělosti, který ho každý večer přepadal. Knihkupectví leželo v nákupní oblasti Gutenstatu, stálo vedle Feinsteinaova pekařství a přes ulici byl Fischmarkt pana Sokolova. O čerstvé potraviny tedy neměl nouzi, ale od otcova skonu mu u jídla chyběla společnost. Rodiče tu nikdy nebyli sami. Nejdřív měli jeden druhého. Pak měl otec jeho. A i když měl Max v Gutenstatu pár přátel, nebylo to ono.

Když toho rána přišel ze školy, prohledal skříň v ložnici a našel matčin gramofon a desky. Byly pokryty vrstvou prachu. Pochyboval, že budou vůbec hrát. Jednu zkusil. Zazněl operní zpěv, vysoký, vzdálený, skřípějící. Ani trochu nepřipomínal hru na housle. Ani malinko. Max v útrokách opět pocítil bolest a prázdnotu.

Knihkupectví otevřel v poledne (jako každý den kromě neděle). Narovnal knihy v policích a stále si připadal osamělý. Vrh

pohled ke skříní v zadní části obchodu. Před lety otec na dveře skříně pověsil nápis ACHTUNG! a instaloval na ni zámek, aby ji zákazníci neotevírali. Nápis tam stále byl, ale nebylo jej vidět, jelikož o pár měsíců dřív Max před skříní umístil polici s knihami.

Dveře od skříně otevřel pouze jednou, v červnu. Jen měsíc poté, co otec zemřel. Žal z této ztráty byl čerstvý a bolestný a ruch v obchodě utichl. Ekonomika si nestála dobře. Ti, kdo se báli, že nebudou mít za co koupit jídlo, neměli zájem o knihy. Navrch se s ním zrovna v té době rozešla přítelkyně Etta. Utápěl se v sebelítosti a říkal si: to má být všechno? Jen tohle se dá od života čekat? *Nebo existuje ještě něco jiného?*

Zvonek nade dveřmi se rozezvučel a Max zaměřil pozornost do přední části obchodu. A k jeho velkému údivu a radosti tam stála ona, překrásná dívka, která hrála v konzervatoři na housle.

Zíral na ni s lehce pootevřenými rty. Byla vyšší, než si myslel, když ji viděl na pódiu, jen o hlavu menší než on. Hnědé vlasy měla svázané do ohonu, ale vyprostilo se z něj pár neposlušných kudrn, které se jí vlnily podél srdcovitého obličejce. Roztržitě si je zasunula za ucho.

„Tohle jsem našla v posluchárně,“ řekla ostře. „Když jste... co přesně jste tam dnes ráno hledal? Špehoval jste mě?“ Ukázala knihu a jemu až v té chvíli došlo, že ji měl v ruce, když ji slyšel hrát. Chtěl si jí číst ve vlaku. Musel ji v posluchárně odložit a pak na ni úplně zapomněl. Tak jako všechny knihy, které prodávali, byla i tato na zadní straně opatřena razítkem s názvem a adresou knihkupectví. Otec říkával, že si je tak zákazníci zapamatují a budou se vracet pro další knihy. Hannu zřejmě napadlo, že si knihkupec třeba vzpomene na zákazníka, jemuž knihu prodal.

Vzal od ní knihu a poděkoval jí. „Jsem Max,“ řekl. „Max Beissinger.“

„Aha, takže to je přímo vaše knihkupectví?“ přejela prsty po hřbetech knih na polici. *Beissinger Buchhandlung* – slova natištěná na zadní straně byla namalovaná také na výloze obchodu.

„Ano, tedy mého otce. Ale nedávno zemřel.“

Vzhlédla od regálu s knihami a zjihla. „Och, to je mi líto.“ Přešla k němu a natáhla ruku. „Hanna Ginsbergová.“

Potřásli si rukama. Měla drobné, štíhlé, ale docela silné prsty. „Nechtěl jsem vás v posluchárně rušit. Omylem jsem vstoupil do špatné místnosti. Ale když jsem vás slyšel hrát... je to – je to taková krása!“

Pousmála se a odtáhla ruku. „No, je milé, že to říkáte, ale pan Fruchtenwalder – to je můj profesor – říká, že ještě nejsem dost dobrá, abych hrála v orchestru.“

„Nejste dost dobrá? Je snad šiléný?“ vyjelo z Maxe.

Zasmála se. „Vy taky hraje na housle?“

Zavrtěl hlavou. „Ale vaše hra... je úžasná. Ještě nikdy jsem nic podobného neslyšel.“

„V Berlíně jsou stovky houslistů. Nijak nad ně nevynikám,“ odvětila.

„Nesouhlasím,“ řekl Max. „Myslím, že jste výjimečná, Hanno Ginsbergová.“

Znovu se zasmála a pak mu řekla, že musí jít, že je pozdě.

„Uvidím vás ještě někdy?“ zavolal za ní, ale neodpověděla. Zamávala mu na rozloučenou a vyšla ven.

Od zářivé spony s motýlem, která jí držela neposlušné vlasy na temeni, se odrazilo pozdní odpolední slunce a na okamžik ho oslepilo. Zamrkal, a pak byla pryč.

HANNA, 1946

Když jsem otevřela oči, byla jsem na poli. Obloha nade mnou černá. Zářil na ní milion hvězd a já si pomyslela, jak jsou překrásné. Že noc jsou diamanty a Beethovenův *Houslový koncert D dur*. Pak mi došlo, že v ruce držím housle. Svírám je v pravé ruce, prsty mám necitlivé a studené a třesu se. Ruce se mi třesou tak, že se houslemi bouchám do nohy a na koleni se mi tvoří modřina.

„Maxi,“ zvolala jsem. „Maxi?“ Hlas se mi třásl, slova se ozvěnou vracela. Žádná odpověď. Jen ticho, noční obloha a hvězdy. *A moje housle?*

Byla jsem v knihkupectví. Hrála jsem Mahlera a Max seděl za pultem a četl si. *Zabraj mi oheň, Hanno*. A díval se na mě stejným způsobem, jako když vedle sebe ležíme v posteli. Zelené oči mu žhnuly, jako by hudba a vášně byly to samé. *Oheň*.

Usmála jsem se na něj, zavřela jsem oči a nechala se pohltit hudbou. Jenže pak se ozval ten hrozný zvuk: bušení na sklo. Mužské hlasy. SA. Řvali, abychom otevřeli. Řvali, že jsme porušili zákon. *Co jsme udělali?*

Obchod byl zavřený na noc. Max zamkl vchodové dveře. Měla jsem ráda akustiku obchodu, proto jsem tu večer často hrála. Muži lomcovali dveřmi, tlačili na ně. Zámek nebude odolávat dlouho.

Musíš se schovat, řekl Max a rozběhl se do zadní části obchodu.

Nepřestávali bušit na sklo a já doběhla k místu, kde stál. Popadl mě, přitáhl si mě k sobě a objal mě.

A to je poslední, na co si pamatuji, než jsem se ocitla tady, na tomhle poli pod hvězdnatým nebem. Jak jsem se sem probouha dostala? A kde vlastně jsem?

„Maxi,“ znovu jsem zavolala, tentokrát tišeji. Kvůli SA. Co když mě pořád hledají?

Ale pole bylo přehledné a tiché. Noční vzduch čerstvý, chladivý. Otřásla jsem se. Kdesi v dálce houkala sova, nic víc. Štípala jsem se do paže a zabořilo mě to, nic se však nezměnilo. To se mi nezdá. Jsem tu, ať je to kdekoliv. A jsem úplně sama.

Začala jsem se hýbat. Co jiného bych měla dělat? Nemohu zůstat v tomhle poli a čekat na Maxe, nebo na SA, která chtěla – co? Zatknout mě? *Zabít mě?* A co jsem vlastně udělala? Znovu jsem se otřásla, ale sevřela jsem housle a pokračovala v chůzi.

Šla jsem, šla a šla a obloha se z černé měnila v perleťově šedou a oranžově modrou. V dálce stál kostel. Nejdřív jsem spatřila kostelní věž, která se zvedala za kopcem, a jak jsem se blížila, budova mi přišla povědomá, jako kostel, na který jsem se dívala z okna vlaku na trase z Hauptstraße ke konzervatoři. Ale ten byl bílý. Tenhle je hnědý. Nohy jsem měla jako z olova, ale rozhodla jsem se, že ke kostelu dojdu. Někdo uvnitř mi určitě pomůže najít cestu ke knihkupectví. A Max bude vědět, co se stalo. Max si vzpomene. *Max*. Co když se mu něco stalo?

Dokola se mi přehrávala v mysli poslední slova, poslední okamžiky s Maxem. Nutila jsem se vzpomenout si, co se událo potom. Ať jsem se však snažila sebevíc, nepodařilo se mi vybavit si, jak jsem se dostala sem na pole.

Když jsem došla ke dveřím kostela, měla jsem žízeň a byla mi zima. A byla jsem unavená. Hlava mě bolela a něco bylo špatně. Věděla jsem to. Jen jsem si nebyla jistá co a tělo mi těžklo hrůzou a vyčerpáním.

Podařilo SA nakonec dveře vylomit? Zajali mě a odvezli sem? Uhodila jsem se do hlavy? Proto si nemohu vzpomenout? Zranila jsem se? Rukou jsem si osahala obličej, hlavu, nenašla jsem nic. Žádné modřiny. Žádnou krev. Necítila jsem žádnou bolest.

Otevřela jsem dveře kostela a vešla dovnitř. V celém prostoru stály dřevěné lavice. Prázdné. Velké chrámové okno v přední části bylo částečně zatlučené prkny, nejspíš se vysypalo sklo a ještě nebylo opravené. „Haló,“ vykřikla jsem. „Je tu někdo? Haló?“

Nikdo neodpověděl. Byla jsem tak vyčerpáná. Uvnitř bylo mnohem tepleji. Došla jsem k nejbližší lavici, lehla si na ni a pevně jsem objala housle. Odpočinu si. Jen na chvíli. A až se probudím, budu třeba zase v knihkupectví s Maxem.

„Jste v pořádku, dítě?“ ženský hlas mne vytrhl ze spánku. Zdálo se mi o hudbě, jako docela často. Skladba, kterou jsem právě studovala, se mi vždy vryla tak hluboko do duše, že se mi o ní i zdálo. Zdálo se mi o Wagnerovi. *Ale ne, tak to nebylo.* V knihkupectví jsem cvičila Mahlera. Prsty jsem tiskla ke strunám, neúnavně, chtivě. Žena mi položila ruku na rameno, já vyskočila a otevřela oči. *Kostel. Pole. Max?* Ucukla jsem. „To je pořádku... tady jste v bezpečí. Neublížím vám,“ řekla žena jemně. „Jsem sestra Luisa.“

„Kde jsem?“ zeptala jsem se.

„V Menchensdomu, asi dvacet kilometrů za Berlínem.“ Takže to je ten kostel, který jsem vídávala z vlaku. Nedávno ho

museli natřít a já si toho nevšímala. Nebo byl vždycky hnědý? „Co vás sem přivádí, dítě?“

„Já... já...“ chtěla jsem jí odpovědět na otázku, ale nevěděla jsem, jak. „Potřebuji se vrátit do Gutenstatu,“ řekla jsem jí. „Beissinger Buchhandlung. Můj... ehm...“ odmlčela jsem se a vzpomněla si, že o nás nikomu nesmím povědět. „Jen musím... jít do obchodu.“

Zavrtěla hlavou a zamračila se. „Ten obchod už neexistuje několik let, dítě, už... před válkou.“

„Ne, vždyť jsem tam včera večer byla. Od velké války už přece uplynula spousta let.“

„Velké války?“ posadila se vedle mě na lavici. „Nevím, co se vám stalo,“ řekla. „A je mi to moc líto, ať to bylo cokoli, dítě... ale teď jste v bezpečí. Zajatci ze všech táborů byli osvobozeni. Hitler je mrtvý.“

Hitlera jsem nenáviděla z hloubi duše. Ukradl mi matku i orchestr. Po celém těle jsem pocítila úlevu. Ale jak to, že si to nepamatuji? „Mohla byste mne dovést k nejbližší vlakové zastávce?“ zeptala jsem se. „Chci jet do Gutenstatu.“

„Nádraží bylo vybombardované,“ řekla sestra Luisa smutně. „Měli jsme štěstí, kostel to přežil, došlo jen k nepatrnému poškození.“ Vrhla pohled na zatlučené okno. „Pojďte, přinesu vám něco k jídlu a pití a pojedeme do Berlína k lékaři.“

„Nepotřebuju doktora,“ trvala jsem na svém.

Opravdu ho nepotřebuji? Paměť mi zeje prázdnotou, nevybavuji si, jak jsem se dostala na to pole. Sestra Luisa mluví o událostech, které si nejsem schopna vybavit: Hitler je mrtvý, vlakové nádraží bylo vybombardováno. Říkala, že knihkupectví už neexistuje, ale to nemůže být pravda. Vždyť jsem v něm právě byla.

„Musím najít Maxe,“ řekla jsem pokorně. Ale pokud má sestra pravdu a s knihkupectvím, s Gutenstatem se něco stalo, kde je Max?

Nejsem věřící, nejsem katolička, jsem Židovka, ale v kostele jsem pronesla tichou modlitbu: *Prosím, prosím, Bože. Ať je Max v pořádku.*

MAX, 1931

Následujícího rána se Max vydal do školy, i když po zbytek týdne už přednášky neměl. Mířil přímo do posluchárny, kde včera překvapil Hannu při cvičení. Ve vlaku si sumíroval, co jí řekne, pokud ji najde. Že se její učitel mylí, že její hra je ta nejužasnější věc, jakou v životě slyšel, a jak o ní snil ještě dlouho poté, co odešla z knihkupectví.

Jenže místo Hanny byl teď v posluchárně mladý klavírista a po Hanně ani vidu ani slechu. Max počkal, až klavírista dohraje, pak se vyhoupl na pódium a zeptal se ho, jestli zná Hannu Ginsbergovou.

„Znám,“ odvětil mladík a skládal notové záznamy. Byl asi v Maxově věku, ale hubený – až příliš hubený. Max, kterému se v hlavě vždycky hned rodily příběhy, si začal představovat, jak mládenec nemá co jíst, v dnešní době, kdy tolik lidí zápasí o živobytí, má on jen svůj klavír, aby se uživil. Maxovi zanechal otec dobrou finanční rezervu – jinak by i on měl potíže, těžko by držel nad vodou knihkupectví – i sebe.

„Víte, kde ji najdu?“ zeptal se.

Hubený pianista se zamračil. „A proč bych vám to měl říkat?“

„Já... ona včera přišla ke mně do obchodu. Mám pro ni knihu, kterou sháněla.“ Svým způsobem říkal pravdu. Hanna včera

k němu do obchodu opravdu *přišla*. Ukázal knihu, kterou držel v ruce, i když ji sám četl ve vlaku. Byly to básně od Ericha Kästnera.

„Dnes není ve škole,“ řekl mladý pianista nakonec. „Je doma. Bydlí u matky, nedaleko odtud, v Maulbeerstraße. Přesnou adresu nevím. Znáte to tam?“

Max mu poděkoval. Matně si vybavoval, že v té oblasti žije malá židovská komunita. Procházel tudy, když ráno vystoupil z vlaku. Shluk domů lemovaný morušemi stál právě mezi školou a nádražím. Když se k budovám blížil, uvědomil si, že je v nich mnoho, mnoho bytů – možná sto, a nebude možné jen tak zjistit, ve kterém bydlí Hanna.

Opřel se o zeď jednoho z cihlových třípatrových domů a povzdychl si. Nemůže klepat na všechny dveře. Lidé by si mysleli, že je blázen. Třeba je blázen. Honí se za dívkou, kterou ani nezná, a jen kvůli tomu, že ho okouzila hrou na housle.

Pak zaslechl slabý zvuk. Hudba? *Hanniny housle*. Tlumené tóny vycházely z budovy naproti, z pootevřeného okna ve druhém patře. Bylo nad slunce jasné, že je to ona.

Šel po zvuku. Přes dvorek, po schodech, ke dveřím přímo pod otevřeným oknem, ze kterého se linul zvuk houslí, stále silněji a jasněji, jak se blížil. Zaklepal na dveře. Hudba ustala uprostřed tónu. Když se dveře začaly otevírat, Maxovi došlo, že nemá nejmenší ponětí, co Hanně řekne.

„Vy?“ podivila se Hanna. Housle a smyčec držela v jedné ruce, druhou si dala v bok. Zamračila se. Očividně byla naštvaná. „Copak mě sledujete?“

„Jen jsem chtěl... říkal jsem si, že bychom možná...“ vykoktal Max a cítil, jak mu hoří tváře. Zněl jako naprostý idiot. Obvykle byl sebevědomý, mluvení mu šlo. V obchodě se často bavil se

zákazníky a s lehkostí jim doporučoval různé knihy. Ale Hanna byla překrásná, pohlcená svou hudbou, a tak odhodlaná. Polekalo ho to. „Nechtěl jsem vás rušit při cvičení,“ řekl nakonec. „Jen jsem byl... tady poblíž.“

Hanna vykročila ven a zavřela za sebou dveře. „Poslyšte, tady nemůžete být. Matce dnes není dobře. Nemůžu přijímat návštěvy.“

„To je mi líto.“ Vzpomněl si na vlastní matku. Poté co byla několik měsíců upoutaná na lůžko, z ní byla jen kost a kůže. A pak, jednoho rána, byla mrtvá.

„Nepotřebuju vaši lítost.“ Hanna založila ruce na prsou a držela housle, jako by byly přirozenou součástí jejího těla.

„A co přátelství?“ navrhl Max.

Hanna zvlnila rty v sarkastickém úsměvu. „Mám přátele.“

Max měl také přátele. Každou sobotu, když zavřel knihkupectví, šel na pivo s Johannem. Johann byl ženatý, jeho žena Elsa čekala jejich první dítě, takže se teď nevidali tak často jako za studií, ale i tak se setkávali každou sobotu a někdy i jeden dva večery v týdnu. Než zemřel otec, byla tu Etta. Ale nechala ho, když začal věnovat čím dál víc času obchodu. A Max zjistil, že mu nijak neschází, a došel k závěru, že ji nejspíš vůbec nemiloval. Hanna byla první osoba, která ho od té doby zaujala. „Mohli bychom zajít na kávu,“ vedl Max dál svou. „Nemusíme vaši matku rušit.“

Hanna se zamračila a opřela se o dveře. „Musím se teď soustředit na hraní. A musím být k ruce své matce. Na nic jiného nemám čas. A nic jiného nepotřebuju,“ dodala. „Ani nikoho jiného.“

„To zní smutně,“ řekl Max.

Hanna zakoulela očima. „Pokud někdy budu potřebovat knihu, rozhodně zajdu k vám do knihkupectví,“ řekla. „Teď se

ale musím vrátit k houslím.“ Vešla do bytu a zabouchla za sebou dveře, než Max stačil cokoliv odpovědět. Chvilí stál na místě s ústy dokořán. Znovu se rozezněly housle. Okouzující hudba ho pronásledovala po celou cestu vlakem až do Hauptstraße.

Toho odpoledne panoval v obchodě klid. V poslední době to nebyla výjimka. Měl ovšem pravidelné zákazníky, kteří k němu a otci chodili už řadu let. Někteří lidé si peníze na knihy vždycky najdou. Někdy jim vyšel vstříc, vzal staré knihy v dobrém stavu jako protihodnotu a výměnou dal velkou slevu na knihy úplně nové. Kvůli ekonomické situaci v Německu však noví zákazníci chodili stále méně. Nedostatek měl za následek omezování spotřeby a zvyšování daní v posledních letech ústilo ve stále větší nezaměstnanost. Nezaměstnaní lidé knihy nekupují. Maxe peníze tolik netrápily, spíš ho zneklidňovalo ticho. Nudil se, když seděl v obchodě sám a čekal na pravidelné zákazníky, jenže ti se neobjevovali nijak často. Mnoho hodin strávil za pultem četbou.

Dnes do obchodu zavítal jediný návštěvník, a to byl Johann. Stavil se po práci. Přišel vyzvednout knihy pro Elsu, které za poslední týden docela narostlo břicho a nebylo jí úplně dobře. Max však věděl, že ho Johann přišel zkontrolovat, jak to od otcovy smrti dělal pravidelně.

„Den se vleče?“ prohodil Johann a blížil se k pultu. Měl na sobě oblek a povolil si kravatu. Asi za sebou měl dlouhý a uspěchaný den. Někdy mu Max záviděl všechny ty věci, co *dělal*. A měl Elsu a brzy bude mít dítě. Johanna znal skoro celý svůj život a Elsu také. S Johannem chodil na základní školu a po vyučování spolu trávili hodně času v knihkupectví čtením příběhů. Johann přišel o otce v útlém věku a Maxův otec mu někdy tatínka nahrazoval. Johann a Max byli něco jako bratři. Na střední

škole se Johann zamiloval do Elsy, a tak se i Elsa stala Maxovou kamarádkou. Teď jsou dospělí a tolik se nevidají. Johann začal studovat práva a pracovat na částečný úvazek v právnické firmě v centru. Snažil se získat praktické zkušenosti, ještě než dostuduje. A Max měl... obchod.

„V poslední době se vlečou všechny dny,“ odpověděl nakonec Johannovi.

Na pultu se vršil stoh knih, které měl Johann odnést Else. Měla v oblibě milostné romány. Předal je Johannovi. „Díky,“ řekl Johann. „Elsa bude mít radost.“

„Ty, Johanne,“ zavolal na něj Max, když byl už skoro u dveří. Stoh knih jako by Johanna tlačil k zemi a vypadal unavený po dlouhém dni. „Poslyš, jak to bylo... jaks to udělal, aby si tě Elsa všimla?“

„Myslíš krom toho, že tak dobře vypadám a oslňuju svým humorem?“

„Ano.“ Max obrátil oči v sloup. Johann působil trochu plaše a na první pohled skoro obyčejně, ale smysl pro humor rozhodně měl. „Kromě toho, ano.“

„Tvůj otec... opravdu jsem ti to neříkal?“ Max zavrtěl hlavou. „Světil jsem se mu, že se mi Elsa moc líbí a že si mě nevšímá. Dal mi pro ni knihu. Řekl, že je to cesta k srdci každé ženy.“ Johann se při té vzpomínce pousmál a Max se k němu přidal. Představil si, jak otec stojí v obchodě a říká tahle slova, jak vybírá pro Elsu tu pravou knihu. „Uvidíme se v sobotu,“ rozloučil se Johann a vyšel z obchodu.

„Pozdravuj Elsu,“ zavolal za ním Max a vrhl se k polici s knihami. Hodlal najít tu pravou. Ideální.

HANNA, 1946

„Disociativní ztráta paměti,“ řekl Herr Doktor, přičemž mi kulatým, pronikavým světlem svítil do očí. Světlo mne oslepovalo. Zamrkala jsem. Zhasl světlo a o krok ustoupil. „Nenesejte známky zranění. Zorničky vám fungují normálně. Nemáte trauma hlavy.“

Disociativní ztráta paměti? „Co to znamená?“ zeptala jsem se ho.

Herr Doktor byl postarší muž sešlého vzhledu. Posadil se na židli u kovového vyšetřovacího stolu a sundal si z krku stetoskop. Mluvil se mnou vlídně, vyšetřoval mne jemně. Byl mi sympatický, i když jsem ho neznala. Doktor Wein, lékař, který se staral o mou matku téměř až do konce, už tu nebyl.

Všichni židovští doktoři jsou pryč, řekla mi sestra Luisa tak jasným, jednoznačným a věcným tónem, že se mi na okamžik zastavil dech. *Pryč kde?* Zeptala jsem se. Jestli je Hitler mrtvý, nic přeci nebrání, aby pokračovali v práci? A Židé by měli zas získat přístup ke zdravotní péči. Sestra našpulila rty a navrhla, že mě vezme k doktoru Martinovi, který je podporovatelem kostela.

Herr Doktor seděl naproti mně a mračil se. „Myslím, že jste zažila velké trauma.“

„Ale právě jste řekl, že nemám trauma hlavy.“

„Ne fyzické trauma. Ale psychické... trauma na duši, myslím..“

Upřeně se na mne díval a zkřížil tenké ruce na prsou. „Jste Židovka.“ Byla to jen řečnická otázka, ale i tak jsem přikývla. „Máte jen nepatrnou podváhu. Obecně se těšíte dobrému zdraví. Nejspíš jste nebyla v táboře moc dlouho.“

Vzpomněla jsem si, že sestra říkala, že *všechny tábory byly osvobozeny*. Chtěla jsem se zeptat, co přesně tím myslela, ale byla jsem si jistá, že kdybych otázku položila, jen bych tím upevnila přesvědčení Herr Doktora, že jsem přišla o rozum.

„Možná jste se někde schovávala?“ uvažoval Herr Doktor.

Zavrtěla jsem hlavou. „Byla jsem v Beissinger Buchhandlung v Gutenstatu s mým... s Maxem Beissingerem. Cvičila jsem na housle – v Holandsku mě čeká důležitý konkurz – a Max seděl za pultem a četl si.“

„A který byl rok?“ zeptal se Herr Doktor.

Který rok? Určitě chce říct *den*. „Myslím, že byl čtvrtek,“ řekla jsem. „Ano, určitě byl čtvrtek, protože tehdy jsem měla hodinu s panem Fruchtenwalderem, a když ne, cvičila jsem v ten den vždycky sama.“

„Ale který rok?“ ptal se dál klidně.

„Devatenáct set třicet šest,“ odvětila jsem.

„A víte, který rok je teď, Hanno?“

„Devatenáct set třicet šest?“ řekla jsem trpělivě, i když jsem trochu znejistěla.

Smutně potřásl hlavou. „Je rok devatenáct set čtyřicet šest. Ztratila jste deset let. Vaše mysl je blokuje. Předpokládám, že se vám v oněch letech stalo něco strašného a upnula jste se na poslední šťastnou vzpomínku. Na noc v knihkupectví. Byla jste tehdy šťastná, že ano?“

Max mi jemně položil ruce na ramena, těsně předtím, než jsem začala hrát. Rty mi přešel po uchu a zašeptal, že mě miluje. Byl to moc hezký večer. Povečeřeli jsme spolu, nehádali se. Byla jsem šťastná a zamilovaná.

Ale jak může někdo *ztratit* deset let? Čas není ztracený list s notami nebo brýle, které Max občas nosil a neustále je ztrácel. „Vrátí se mi?“ zeptala jsem se Herr Doktora. Jeho odpovědi jsem se děsila, ale naklonila jsem se v očekávání dopředu.

Herr Doktor chvíli zvažoval, co říct. „Těžko soudit,“ řekl nakonec. „Možná ano... možná ne.“ Ukázal na housle, které jsem stále držela v rukou. V autě jsem je odmítla dát sestře. Jsou to jediné, co mi zbylo. Jediné, co je skutečné a moje, a nikomu je nedám, ani na okamžik. „Pamatujete si, jak se na ně hraje?“ zeptal se.

Neměla jsem smyčec. (Nevím, co se s ním stalo.) Že bych zapoměla hrát, mě zatím vůbec nenapadlo. Ne. „Já... myslím, že ano?“ vykoktala jsem. „Potřebuju smyčec.“ Levou rukou jsem přešla po krku houslí a provedla prstoklad začátku Mahlerovy skladby. „Ano,“ řekla jsem. Dokonale jsem si ho pamatovala, s naprostou jasností, jako by od cvičení v knihkupectví uběhly jen hodiny, ne roky.

„Tak to je velmi dobré znamení,“ mínil Herr Doktor. „Opravdu velmi dobré znamení,“ pozdvihl ruce. „Ale mysl je ošemetná. Je možné, že si ty roky vybavíte, je možné, že ne.“ Vstal a položil mi ruku na rameno. „Ale máte velké štěstí. Živý a zdravý Žid v současném Berlíně... to je výjimečný úkaz.“

Sestra Luisa nás vezla zpět a já vedle ní seděla mlčky. Z okna auta jsem pozorovala Berlín a jeho předměstí. Všechno bylo jiné. Chyběly celé bloky domů, celé budovy. Když jsme přijely do Gutenstatu, všimla jsem si, že obytné domy v Maulbeerstraße, kde jsem žila